

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Turizm Agentliyi
State Tourism Agency of the Republic of Azerbaijan

Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti
Azerbaijan Tourism and Management University

**“İDARƏETMƏDƏ MULTİKULTURAL DƏYƏRLƏR”
mövzusunda
Beynəlxalq elmi konfransın
MATERİALLARI**

**PROCEEDINGS
of the International Scientific Conference on
"MULTICULTURAL VALUES IN MANAGEMENT"**

**25 Noyabr 2020
Bakı**

**November 25, 2020
Baku**

ASİF AZƏRELLİ YARADICILIĞINDA TARİXİ-ƏDƏBİ OBRAZLAR

HISTORICAL-LITERARY IMAGES IN THE WORKS OF ASİF AZERELLI

ИСТОРИКО-ЛИТЕРАТУРНЫЕ ОБРАЗЫ В ТВОРЧЕСТВЕ АСИФА АЗЕРЕЛЛИ

Xülasə: Bu məqalədə Asif Azərilli yaradıcılığında mühüm yer tutan tarixi-ədəbi obrazları təhlil edilmişdir. Rəssam Azərbaycan xalqının tarixi, mədəniyyəti, ictimai həyatında mühüm yer tutan şəxsiyyətləri öz əsərlərində canlandırmışdır. Portretləri daxili aləmin ifadəliyi ilə seçilir. Məqalədə rəssamın erkən yaradıcılığından müasir dövrə qədər seçilmiş əsərləri təhlil edilmişdir.

Açar sözlər: Asif Azərilli, portret, təsviri incəsənət, rəng, tarixi-ədəbi, obraz.

Abstract: This article analyzes the historical- literary images of Asif Azerelli. The artist revived the history, culture and personalities of the people of Azerbaijan, which play an important role in the public life. The portraits are distinguished by the expression of the world . The article analyzes selected works from the artist's early creativity to the present.

Keywords: Asif Azerelli, portrait, fine art, color, historical-literary, image.

Абстракт: В данной статье анализируются исторические и литературные образы Асифа Азерелли. Художник возродил историю, культуру и личности народа Азербайджана, которые играют важную роль в общественной жизни. Портреты отличаются выражением внутреннего мира. В статье анализируются избранные произведения от раннего творчества художника до современности.

Ключевые слова: Асиф Азерелли, портрет, изобразительное искусство, цвет, историко-литературный, образ.

Giriş

Hər bir rəssamın yaradıcılığında mühüm yer tutan janrlardan daha çox realizm ənənələri ilə seçilən portretdir. Böyük bir ustalıq tələb edən, obrazın eyniliyi, cizgilərin dəqiqliyi sənətkarın ustalılığının göstəricisidir. Yaradıcılığında müxtəlif tarixi-siyasi-ədəbi şəxsiyyətləri təsvir edən Asif Azərillinin portretləri müasir təsviri incəsənətimizdə də mühüm yer tutur.

Asif Azərilli yaradıcılığında tarixi-ədəbi obrazlar. Asif Azərilli yaradıcılığında azərbaycançılıq ideologiyası leytmotiv təşkil edir. Əməkdar rəssamın portretlərinin bədii həllində vəhdət amili mühüm tə-

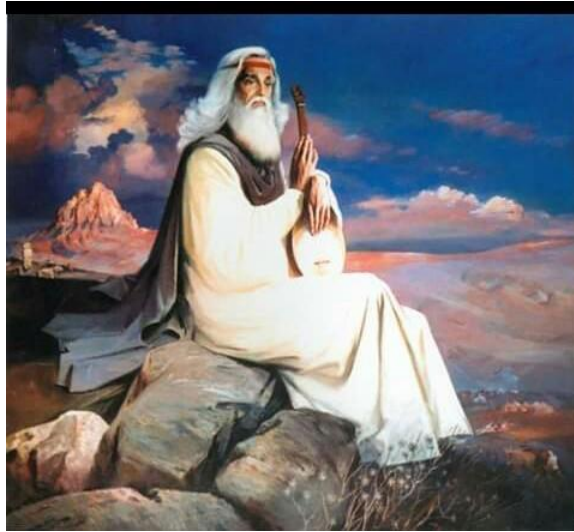
yinatlı faktor kimi xarakterizə edilir. Bədii məkan və zaman kontekstində onun yaratdığı portretlər təsviri sənətin qanunlarını ifadə edir. Onun yaratdığı obrazlar daxili aləmin ifadəliliyi, incə rəng keçidləri, ritmik təkrarlanma ilə maraqlı kompozisiya şəklində tamamlanır.

“Hophopnaməsi” ilə ədəbiyyatımızda dərin iz salmış dahi söz xiridarı Mirzə Ələkbər Sabirin əsərləri və obrazı daima təsviri sənətdə aktual mövzu olmuşdur. Ə.Əzimzadə, Ə.Rzaquliyev, A.Cəfərov, A.Hüseynov və bir çox rəssamların yaradıcılığında dahi şairimizə fərqli yanaşmalar görmüşük. Asif Azərli 1984-cü Sabir ikonografik obrazına müraciət edir. Dahi mütəfəkkir düşüncəli tərzdə, dövründə baş verən hadisələrə qarşı etiraz etiraz edir. Əlindəki məşhur əsəri, geyimi və üzündəki qəmginlik, sanki zamanın özbaşınalıqlarına qarşı mübarizə aparmaq üçün bütün fikirlər obrazın üzərinə cəmlənmişdir. Abşeronun qədim neft məkanlarından sayılan Balaxanı mədənləri, kənd mənzərəsi, əsərin ümumi süjet həllində həmin illərin məkanı və insanların psixologiyasında gərginlik duyulmaqdadır. Sadıq Şərizadənin 1961-ci ildə “M.Ə.Sabir Balaxanıda”, Tahir Salahovun 1962-ci ildə “Mirzə Ələkbər Sabir” əsərlərinə xas olan xüsusiyyəti bu kompozisiyada görə bilirik.

Asif Azərli yaradıcılığında XX əsr rus ədəbiyyatının tanınmış siması Lev Tolstoyun portreti (1984) öz bədii-texniki xüsusiyyətləri ilə seçilir. Bu həmdə yeni rus mədəniyyətinin inkişafı, təntənəsi adlandırılan yazıçıya həsr edilən təsviri incəsənətimizdə ilk ikonografik obrazlardan biri kimi də adlandırılmalıdır. Kompozisiyada rəssam mənzərə və portret janrlarının qarşılıqlı sintezindən istifadə edərək Lev Tolstoyun yaradıcılığına xas olan düşüncə-tənhalıqı ön plana çəkmişdir. Yazıçı qoca-müdrək yaşında, rus kəndli geyimində, mənzərə önündə əyləşərək, cəmiyyətdə baş verən hadisələrə qarşı düşüncəli tərzdə təsvir edilmişdir.

2000-ci illərdə Ulu öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə keçirilən “Dədə Qorqud” kitabının 1300 illiyi ilə əlaqədar rəsm müsabiqəsinin qalibi müəyyən edilməsədə ən uğurlu portretlərdən biri də rəssamın özünəməxsus şəkildə təsvir etdiyi obraz idi. Ön planda iri həcmli verilmiş, oturaraq əlində qopuz tutmuş ozanların ozanı düşüncəli-dərin baxışları ilə diqqəti cəlb edir. Ağ geyimli Dədə Qorqud, geyiminə əlavə olaraq boynundan arxa tərəfə simvolik qara parça atmışdır. Əsərin koloriti təbiətin rəngləri ilə ahəngdar verilmiş, lakin ön planda ağ geyimli Dədə Qorqud kompozisiyanın çox hissəsini tutmuşdur. Rəssamın bu obrazı ağ rəngdə verməsi heç də təsadüfi sayılmamalıdır. Ağ rəngin simvolikası özündə digər mənalarla bərabər həm də yaşlılıq, ululuq, təcrübə ilə dolu olma və böyüklüyü ifadə edir. Qədim Türklərdə ağ yerinə ürüng sözünün daha çox istifadə edildiyini görürük. “Ağ” sözü isə mənbələrdə qeyd edildiyi kimi oğuzlar tərəfindən daha da inkişaf etdirilmişdir. “Dədə Qorqud Kitabı”nda da müqəddəs bilinən ağ rəngin Tanrı, soy, kök başlanğıcı anlamına gəldiyini və yaxud bu deyilənlərlə bağlı onların tanıtma, fərqləndirmə nişanı vəzifəsini yerinə yetirdiyini görürük.

Dədə Qorqudun obrazının tamamlanması üçün oğuz elnin ağsaqqalının məşhur çalğı aləti qopuz təsvir olunmuşdur. “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanında qopuz adlı musiqi alətinə rast gəlirik ki, bu, müasir dövrümüzdə olan ana saz, dədəli saz, böyük və ya tavar sazın, qolça qopuz isə cürə sazı və yaxud da qoltuq sazının əcdadıdır. Obrazın arxa tərəfində isə fonda dağ, sıldırım qayalıq və türk xalqlarına məxsus qəbristanlıq (qoç heykəlləri və balbal) verilmişdir. Çox güman ki, rəssam bunları simvolik anlamda verərək tamaşaçıya tarixi faktları bir daha təsdiqləmək istəyir ki, Dədə Qorqud türk əsillidir. İnsan və heyvanların (qoç, qoyun, aslan, at) daşdan yonulmuş heykəlləri Qədim Türklərin ənənəvi sayılan şah əsərlərindəndir. Bunun kimi abidələr ilk dəfə 1722-ci ildə, D.G.Messerschmidt və F.I.Strahlenberg tərəfindən Minusinsk ərazisində tapılmışdır. Qoç motiv-simvolu çox istifadə edilən bir fiqur olaraq ən qədim Türk damğalarında daha çox rast gəlinmişdir. Qoç başı təsvirlərini Türk məzar daşlarında da görmək mümkündür. Qoç başı damğası Türklər tərəfindən Hunlardan bəri tarix boyu daha da mürəkkəbləşmiş tərzdə istifadə edilirdi. Bu damğa, türbədə əhəmiyyətli bir şəxsın, hətta müqəddəs bir kimsənin yatdığına dəlalat edərdi. Məsələn, Qazaxıstanın Qızılorda vilayətinin Karmekşin rayonundakı məqbərədə Dədə Qorqudun məzarına çatmazdan əvvəl gələnləri qarşılayan nəhəng bir qoç heykəli vardır. Təbii ki, rəssam kompozisiyada qoç heykəli ilə Dədə Qorqudu bir arada verməsi bu bağlılıq ilə əlaqədardır. (İll1)

İLL 1. Asif Azarelli "Dədə Qorqud" (2000)(kətan, yağlı boya, 200x170 sm)

Rəssam fonda əsərin tarixi əhəmiyyətini artırmaq üçün qoç heykəlləri ilə bərabər balbal da təsvir etmişdir. Balballar Orta Asiya türklərində, şamanlıq dininin etibarlılığını geniş şəkildə qoruduğu, inkişaf etdiyi bir dövrdə, ölənlər döyüşçülərin kurqan deyilən məzarlarının ətrafına dikilmiş, qoyulmuş, döyüşçünün öldürdüyü düşmənləri işarələyən, ümumiyyətlə bir daş parçasının üzərinə yonulmuş bir əlində qılınc və ya digər fiqurlardan ibarət olan heykəllərə, hətta daş yığınınından ibarət, məzara qoyulan daşlardır. Əgər öldürülən şəxs dəyərli, tarixi, qəhrəmanlıqlar göstərmiş bir adamdırsa balbal daşına adı da yazılırdı.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi obrazın arxa tərəfində, fonda dumanların arasında dağ, sıldırım qaya-lıq təsvir edilmişdir. Eynilə digər dünya millətlərinin mifologiyalarında olduğu kimi, Türk mifologiyasında da dağ semantikasını aydın görmək mümkündür. Dağlar dünyanın ilkin dirəyi və yaradılışın başlanğıcı olaraq qəbul olunurdu. Dağlar, üç aləmi bir-birinə sıx bağlayan varlıqlardır. Bu səbəblə də Tanrı məkanları olaraq vurğulanırdı. Bu səbəbdən insanlar, ibadət etmək və qurban vermək üçün dağları inam yeri kimi götürürdülər. Dağlar, insanları Tanrıya çatdıran, dualarını səmaya çatdırmaq üçün bir vasitədir. Oğuzlarda dağların ruhlar olduğuna inanılmışdır. Dağlara ata kimi adlar verilərək dağların fərdiləşdirildiyi nümunələri qeyd edə bilərik. Bu əhatədə "Oğuzlar, dağlarla danışarlar, dağlara dua edərlər, dağların yaşlanıb yıxılmasından qorxarlar, dağlardan sağlamlıq diləyib şəfa verməsini istəyərlər". Yenə dağlarla əlaqədar "şəfa dilmə, and içmə, salam vermə" və s. kimi bir sıra mühüm ifadələr də vardır. Yuxarıdakı və digər tarixi mənbələrə əsaslanaraq qeyd edə bilərik ki, Qorqudun dağda verilməsi onun Tanrı ilə əlaqəsinə, övliya olmasına işarədir.

Diqqət çəkən digər bir hissə, arxada köçəri türklərə məxsus olan komalar, meydan təsviridir. Dədə Qorqud hekayələrində hünərin və igidliyin göstərildiyi, mərasimlərin edildiyi yerlər olaraq görülən meydanlar; birlikdə yaşayan bir çox insana çata bilmənin, edilən işi bir-birindən fərqli kəslərə eşitdirə, bilmə və göstərmənin ən əhəmiyyətli mərkəzidir. Dədə Qorqud hekayələrində "meydan" ifadəsi fərdin həyatında "ad alma", "evlənmə", gücün ortaya qoyulduğu, sərgiləndiyi, geniş kütlələrə eşitdirildiyi sahə olaraq mühüm bir əhəmiyyət qazanmışdır. On iki hekayədən ibarət olan bu əsərdə «meydan» bir simvol olaraq on hekayədə qeyd edilmişdir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, meydanda hansısa hadisənin baş verməsi, onun başlanması və bitməsi Dədə Qorqudun xeyir-duası ilə olarmış. Son olaraq qeyd etmək lazımdır ki, ərsəyə gətirilən əsər türk xalqlarının mənəvi-tarixi dəyərlərinə xidmət edərək, tamaşaçının maraq dairəsində olan bir tablodur. Bu isə o deməkdir ki, bu əsər, doğrudan da, türk xalqlarının dini etiqadını, adət-ənənəsini, yaşam tərzini, bütövlükdə isə bir tarixi özündə cəmləşdirən obrazın, Dədə Qorqudun simasıdır.

"Ailə" (2007) tablosunda xoşbəxt cütlüyün həyat sevgisi, "Xoşbəxt anlar" (2009) əsərində səmimi baxışlarıyla seçilən gənc qız sifariş edən şəxslərin yaxınlarının portretləridir.

Rəssamın yaradıcılığının sonrakı mərhələsi daha çox tarixi, mədəni, ictimai, siyasi xadimlərin obrazlarının aktuallılığı ilə seçilir.

Təsviri sənətimizin inkişafının müasir mərhələsində ən aktual obraz Azərbaycanın görkəmli siyasi və ictimai xadimi, ümummillə lider Heydər Əliyevə həsr edilən bir-birindən maraqlı əsərlərdir. Rəssamlarımız dahi liderə həsr etdiyi portretlərdə fərqli yanaşmaları ilə yadda qalmışlar. Əməkdar rəssam Asif Azarelli yaradıcılığında Müasir Azərbaycan Respublikasının qurucusu Heydər Əliyevin tarixi-ikonografi-

yasına bir neçə dəfə müraciət etmişdir. "Heydər Əliyev Naxçıvanda" (2010) əsərində dahi şəxsiyyətin fəaliyyətinin əsas mərkəzi olan doğma torpağının tarixiliyinin çatdırılmasıdır. Rəssam kompozisiyada xalqın xoşbəxt gələcəyi uğrunda çalışan lider obrazını təsvir etmişdir. Müdrək şəxsiyyət öz iş otağında əyləşərək, tamaşaçıya baxan gülürüz, ifadəli baxışları ilə seçilir. Arxa fonda açılan pəncərədə isə məşhur memar Əcəminin "Möminə Xatun" türbəsinin təsviri kompozisiyada "quruculuq" anlayışına bitkin xarakter gətirir. (İll 2)

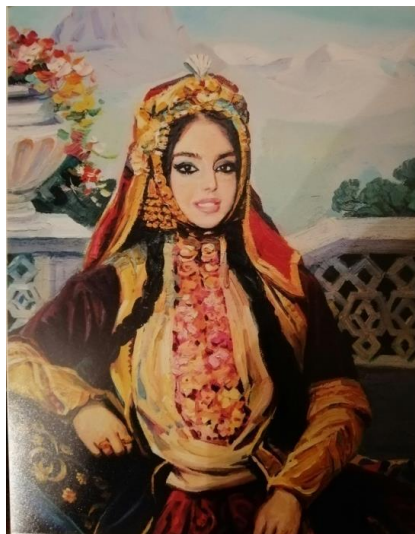
İLL 2. Asif Azarelli "Heydər Əliyev Naxçıvanda" (2010) (kətan, yağlı boya)

2016-ci ildə rəssam bu mövzuya fərqli fərmada müraciət edir. Hərbi geyimdə, gənclik çağlarında, qızılı rəngin geniş istifadə edildiyi əsərdə, lirik baxışlarıyla seçilən obrazı görə bilərik. Kamerni-təntənəli portret janrının ənənəvi təsvir metodlarından istifadə edən rəssam, daxili psixoloji aləmin çatdırılmasına çalışmışdır.

"Akademik Arif Paşayev" (2014) portretində isə məşhur Dağüstü parkın mənzərəsi önündə alimin tamaşaçıya doğru baxan obrazını görə bilərik.

Azərbaycanın məşhur mühəndis-geoloqu, neft yataqlarının kəşf olunmasında mühüm xidmətləri olmuş Xoşbəxt Yusifzadənin (2015) portreti də rəssamın yaradıcılığında tarixi obrazlar silsiləsindəndir. Ön planda geoloq-alimin gülürüz obrazı, qızıl sərvətimizin xalqın inkişafına böyük töhfə verəcəyinə işarədir. Xəzər dənizinin üzərində uçan qağayılar, blik və refleks, əzəmətli neft daşları əsərin təsvir gücünü artırır.

Heydər Əliyev fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevaya həsr edilən portret (2017) rəssamın bu janrdə uğurlu olduğunu bir daha təsdiq edir. Obraz milli geyimdə gənc, lirik baxışlarıyla seçilir. Rənglərin ritmik təkrarlığı, ornamentlərin qızılı ildərlə işlənməsi dekorativ-təbiiq sənət nümunələrinə xas olan incəliyi ilə seçilir. Rəssamın mənzərələrinin əsas tarixi məkanı olan İlanlı dağ bu əsərdə də əsas yer tutur. (İll 3)

İLL 3. Asif Azarelli "Leyla Əliyeva" (2017) (kətan, yağlı boya)

Bakı şəhəri icra hakimiyyətinin başçısı Eldar Əzizov (2017) portreti rəssamın ictimai-siyasi mövzuda işlədiyi ən uğurlu sifarişlərindəndir. Ənənəvi qafqaz milli geyimində obraz işıq-kölgə vasitəsilə daha da ön plana çəkilmişdir. 1906-cı ildə Gəncədə, erməni daşnaksütun partiyasının terrorizminə qarşı mübari-

zə aparmaq üçün yaradılan “Difai” təşkilatı haqqında Eldar Əzizovun müəllifi olduğu kitabı da kompozisiyada yer almışdır. Əsərin arxa fonu isə süjetliliyi ilə seçilir. Qusarın məşhur şəlaləsi önündə rəssamın yaradıcılığına xas olan təbiət və insan mövzusunda bir daha toxunur. Əzəmətli Azərbaycan Respublikasının üçrəngli bayrağı isə tamaşaçıda qürur hissi yaradır.

Azərbaycan təsviri sənət tariximizə nəzər yetirsək, rəssamlarımızın yaradıcılığında aktual mövzular dan birinə çevrilən qadın obrazları zaman-zaman daha da dərinləşmişdir. İncə, zərif, liderlik xüsusiyyətləri-Möminə Xatun, Məhsəti Gəncəvi, Sara Xatun və digərlərinə həsr edilən əsərlərdə əsas ideya kimi əks olunur. Tarixi qadın obrazları xalqın yaddaşında mühüm yer tutduqları üçün sənətkarlarımızın yaradıcılığında qırmızı xətt kimi keçərək, əsas leytmotiv olmuşdur. Müasir dövrdə isə mədəniyyət, incəsənət və tariximizin inkişafında əvəzsiz xidmətləri olan Heydər Əliyev fondunun prezidenti, Azərbaycanın birinci xanımı və birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevaya həsr edilən əsərləri xüsusilə vurğulamalıyıq. Obrazın formalaşması və sənətsüənəslıq elmində ənənəvi təhlil metodları ilə ilk dəfə təqdim olunması, portretin təsviri sənətimiz üçün əhəmiyyətliliyini göstərir. Altay Hacıyev, Altay Sadıqzadə, Ömər Eldarov yaradıcılığına nəzər yetirsək, birinci xanıma həsr edilən bir-birindən maraqlı əsərləri görə bilərik.

Asif Azərelli yaradıcılığında isə bu mövzunun təqdim edilməsi, rəssamın fərdi yaradıcılıq xüsusiyyətlərini özündə birləşdirir. Tarixi-ədəbi obrazları isə müasir təsviri incəsənətimizin inkişafı üçün əhəmiyyətli mövqə tutur. Fərdi manerasına görə üstünlük təşkil edən Azərbaycanın birinci xanımı Mehriban Əliyevaya həsr edilən portret 2013-cü ildə Qəbələdə keçirilən beynəlxalq rəsm sərgisində qran-priyə layiq görülmüşdür. (İll 4)

İLL 4. Asif Azərelli “Mehriban Əliyeva” (2013)(katan, yağlı boya)

Azərbaycan dövlətçiliyi tarixində ilk dəfə olaraq “birinci xanım” statusunu məhz Mehriban Əliyeva formalaşdıraraq cəmiyyətin həyatına birinci xanım ənənəsini gətirmişdir. Adətən, hər bir ölkənin birinci xanımı öz ölkəsində elmə, mədəniyyətə və təhsilə diqqət yetirir. Mehriban xanımın diqqətindən kənar da isə heç bir sahə qalmır; o, bütün bilik və bacarığını müxtəlif humanitar təşəbbüslərin reallaşmasına, inkişafına sərf edir. Mehriban Əliyeva öz fəaliyyəti ilə Azərbaycanda qadın hərəkətini daha da canlandıraraq onun tarixində yeni bir qürurlu mərhələ açdı. Dünyanın bir çox ölkələrinin qadınlarından əvvəl seçib-seçilmək hüququ əldə etməsi, mədəniyyətin, incəsənətin, elmin müxtəlif sahələrində ilk addım atması Azərbaycan qadınının işgüzarlığının və intellektual potensialının aydın işıqlı təzahürüdür.

Rəssam formalaşmış ənənəvi ikonografik həlldən istifadə edərək, əsərin əsas ideyasını aşkarlamağa çalışmışdır. Kompozisiyanın əsas daxili əhval ruhiyyəsini lider qadın obrazı təşkil edir. Asif Azərelli birinci xanımı xüsusi ruh yüksəkliyi ilə rahat, incə pozada oturmuş vəziyyətdə təsvir etmişdir. Onun xalqını sevən, xoşbəxt gələcəyi üçün çalışan, vətənpərvər baxışları isə tamaşaçıda qürur hissi yaradır.

Kamerni-təntənəli portretdə rəssam sanki kompozisiyada əl formasının quruluşunda intibah dövrü rəssamı Leonardo da Vinçinin məşhur “Mona Liza” əsərinin təsvir metoduna bənzətmişdir. Rəng, perspektivanın qanunları, qızıl bölgü prinsipləri əsərə bitkinlik xarakteri gətirir. İntibah dövrü rəssamlarına xas olan əsərin içində yeni bir əsər təsvirinin xarakteri ilə davam edir. Arxa fonda çərçivənin içərisində təsvir edilən muğam üçlüyü, ümumiyyətlə bizim milli sənətimizin verilməsi təsadüf sayılmamalıdır. Mürəkkəb, ideya, emosional məna daşıyan, dərin və bitkin təfəkkür, bədii həyəcan, müxtəlif musiqi obrazlarının inkişafını ifadə edən musiqi janrı ən qədim zamanlardan başlayaraq, əsrlər boyu davam edən tədrisi inkişaf və təkamül prosesi nəticəsində yetkinləşərək kamilləşmişdir. Mehriban Əliyeva müəllifi və rəhbəri olduğu “Azərbaycan muğamları” layihəsinin “Qarabağ xanəndələri” adlı tarixi, elmi, mədəni dəyərlərə malik ilk bölümünü 2005-ci ilin mart ayında dünyanın mədəniyyət beşiyi sayılan Parisdə UNESCO-nun xoşməramlı səfirlərinin illik toplantısında təqdim etmişdir. Qarabağ muğam məktəbi, onun tanınmış nümayəndələri haqqında nəfis şəkildə tərtib olunmuş kitab Azərbaycanın ayrılmaz ərazisi olan Qarabağın çoxəsrlik böyük muğam tarixini əks etdirir. Tədbirdə Qarabağ muğamı haqqında danışan xoşməramlı səfir həm də mənəvi işğala məruz qalmış Azərbaycanın öz haqq səsinə dünyaya çatdırmışdır. Azərbaycanın birinci xanımı və birinci vitse-prezidentinin əməyi sayəsində 2008-ci ildə Azərbaycan muğamları UNESCO-nun qeyri-maddi mədəni irsinin Repräsentativ Siyahısına daxil edilmişdir. Bütün bu uğurları nəzərdə tutan sənətkar çərçivənin içərisində milli köklərimizə bağlı olan muğam sənətini əsərin təhlil dilinin daha da ifadəli olması üçün təsir gücünü artırmışdır.

Digər hissədə isə Qarabağ xalçası ənənəvi naxışları ilə, müxtəlif həndəsi formalı bəzək elementləri ilə canlandırılmışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycanın birinci xanımı Mehriban Əliyevanın mədəniyyətimizdə ən böyük uğurlarından biri də xalça sənətimizin 2010-cu ildə UNESCO-nun qeyri-maddi mədəni irs siyahısına daxil olmasını xüsusilə vurğulamalıyıq. Sənətsünaslıq aspektində portretin əhəmiyyətli xüsusiyyətlərindən biri də onun fakturasının yüksək səviyyədə işlənilməsidir. Yaxıların işlənilməsində ipək, dəri, parça kimi materialların dəqiqliklə işlənilən fərdi individuallığını hiss edirik. Rokoko üslubu ilə bəzənmiş kürsülükdə əyləşən Azərbaycanın birinci xanımı milli geyimdə daha da kübarlılığı ilə göz oxşayır. Qırmızı, qızılı və ağ rənglərin işıq-kölgə vasitəsilə naxışların ritmik təkrarlanması, obraza monumentalılıq gətirir. Rənglərin illüziyası interyeri canlandırır. Bütün bunlara baxmayaraq, tamaşaçının diqqəti lider qadının qürürlü, monumental obrazı üzərində cəmlənir. Milli mənəvi dəyərlərimizi yaşadan, xalqın işıqlı gələcəyi uğrunda çalışan Azərbaycanın birinci xanımı və birinci vitse-prezidenti Mehriban Əliyevanın obrazı, tarixi yaddaşlarda qalmaqla bərabər, rəssamlarımız tərəfindən maraqlı əsərlər yaradılaraq gələcək nəsillərə incə, zərif, qəhrəman qadın obrazı kimi çatdırılacaq.

Nəticə

“Asif Azərəlli yaradıcılığında tarixi-ədəbi obrazlar” məqaləsinin nəticələri aşağıdakılardır:

1. Əməkdar rəssam Asif Azərəlli yaradıcılığında mühüm yer tutan portret janrı həm də müasir təsviri incəsənətimizin inkişafı üçün də əhəmiyyətlidir.
2. Asif Azərəllinin portret janrında işlədiyi əsərlərdə tarixi yerlərimizin, maddi mədəniyyət nümunələrimizin əksi həm də əsərdə milli dəyərlərimizin üstün tutulmasıdır.
3. Rəssamın portret janrında işlədiyi əsərlərdə daxili aləminin təsviri sənətin dili ilə tamaşaçıya çatdırılması xüsusilə qeyd edilməlidir.
4. Asif Azərəllinin portretləri ölkənin əsas şəxslərinin iş otaqlarında, xarici ölkə nümayəndələrinə hədiyyə olaraq bağışlanmışdır.
5. Asif Azərəllinin tarixi-ədəbi obrazları ikonoqrafik təhlil kontekstində təqdim edilərək, müasir sənətsünaslığımız üçün də yeni bir səhifə açır...

Ədəbiyyat

1. Ağayev E. “Asif Azərəlli yaradıcılığında Mehriban Əliyeva obrazı”, “Elm, mədəniyyət və incəsənətin qarşılıqlı əlaqəsi və müasir cəmiyyətin inkişafında rolu” III respublika elmi-nəzəri konfransının materialları toplusu, 19-20 dekabr 2019, ADMİU, s 95-98.
2. Əliyev Z. “Torpaq gücü”, Qobustan toplusu, 1984, s 47-52.
3. Quliyev R. “Rəssam Asif Azərəllinin Dədə Qorqud obrazı”, İncəsənət və mədəniyyət problemləri beynəlxalq elmi jurnal, N4(54), s 67-72.